

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kauppinen, Kati; Varis, Piia

Title: Globalisaatiot, kontekstit ja kielentutkimus. Tutkijatapaaminen Jyväskylän yliopistossa 28.5. 2007

Year: 2007

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2007

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kauppinen, K., & Varis, P. (2007). Globalisaatiot, kontekstit ja kielentutkimus. Tutkijatapaaminen Jyväskylän yliopistossa 28.5. 2007. *Virittäjä*, 111(4).

tarjonnasta varmasti jotakin; konferenssi oli täysin mahdollista viettää halutessaan seuraamalla vain vaikkapa omaa kiinnostuksenkohdettaan. Vaihtoehtoisesti saattoi seikkailla kokeilemalla maistiaisista sieltä ja täältä: uutta löytyi varmasti. ICLC 10 oli kokonaisuudessaan monipuolinen, kiinnostava ja inspiroiva näyttäessään, miten kognitiivista kielentutkimusta tehdään ympäri maailmaa monenlaisin ottein mitä moninaisimmista tutkimusaiheista. Moitteita voi kuitenkin esittää konferenssin eräistä käytännön järjestelyistä: Aika vaihtaa rakennusta yleisistelmien ja muiden esitelmien välillä oli liian lyhyt. Toi-

sekseen konferenssin ohjelmakirjat olivat hämmästyttävän sekavia, ja hakemistojen puuttuminen huononsi kirjojen käyttökävyyttä entisestään. Lisäksi muutamien teemasessioiden ohjelma kärsi lukuisista muutoksista ja peruutuksista, jotka tekivät ohjelman seuraamisen välillä turhauttavaksi. Kokonaisuudessaan ICLC 10 oli kuitenkin onnistunut kokonaisuus, ja upeat heinäkuiset helteet, joilla Krakovaa hemmoteltiin, paransivat tunnelmaa entisestään. ■

ANNI JÄÄSKELÄINEN

Sähköposti:

anni.m.jaaskelainen@helsinki.fi

GLOBALISAATIOT, KONTEKSTIT JA KIELENTUTKIMUS

TUTKIJATAPAAMINEN JYVÄSKYLÄNYLIOPISTOSSA 28.5. 2007

Jyväs­kylän yliopiston Kielten laitokses­sa järjestettiin 28.5.2007 jatko-opis­ke­lijoiden tutkijatapaaminen professori Jan Blommaertin kanssa¹. Blommaert on kansainvälisesti merkittävä sosiolingvisti, jonka tutkimusteemat liittyvät kielelliseen ja sosiaaliseen epätasa-arvoon, monikielisyys­teen ja -kulttuurisuuteen sekä tekstitaitoihin. Viime aikoina hän on tutkinut muun muassa Belgiasta turvapaikkaa hakeneiden henkilöiden hakemusten käsittelyä globalisaation ja kielellisen eriarvoisuuden näkökulmasta (ks. esim. Blommaert 2001). Blommaertin orientaatio on monitieteinen: hän soveltaa tutkimuksessaan sosiolingvis-

tiikkaa, lingvististä antropologiaa, diskurs­sia­nalyysiä ja etnografiaa. Tällä hetkellä Blommaert toimii professorina Lontoon yliopistossa.

SUKLAAPUOTI NIMELTÄ NINA'S DERRIÈRE?

Toukokuinen tapaamisemme kokosi yhteen kymmenkunta diskurssintutkimuksen ja etnografian alan jatko-opiskelijaa. Päivän teemana oli konteksti, joka Blommaertin johtaman kuuden tunnin mittaisen maailmanympärimatkan kuluessa osoittautui monisyiseksi ja erittäin mielenkiintoiseksi

¹ Jan Blommaert toimii vierailavana professorina Jyväs­kylän yliopiston Kielten laitoksen Monikielinen Suomi -hankkeessa vuosina 2007–2010. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemian Finland Distinguished Professor (FiDiPro) -rahoitusohjelma. Monikielinen Suomi -hanke koostuu useista alahankkeista, ja sitä luonnehtii monikielisuuden käsitteellistäminen uudella tavalla – etnisesti, kulttuurisesti ja kielellisesti heterogeenisten yhteiskuntien keskeisenä voimavarana. Lisätietoa hankkeesta löytyy osoitteesta <http://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/fidipro>.

ilmiöksi. Aloitimme kontekstintutkimusmatkamme Lontoosta, Blommaertin kotikadulta, josta jatkoimme Hollantiin ja sieltä Japanin kautta lopulta Etelä-Afrikkaan. Vaikka matkamme kohdistui tiettyihin paikkoihin kuten Japanin metroon tai lontoolaiseen ravintolaan, Blommaertin mukaan kontekstin käsittäminen tietyksi yksittäiseksi ajaksi ja paikaksi ei riitä tavoittamaan ilmiön monitahoisuutta. Kuitenkin Blommaert painottaa myös, että kaikki ei ole kontekstia. Mutta mikä sitten on ja miten päästä siihen käsiksi?

Blommaertin lähtökohtana on kontekstin ymmärtäminen liikkeeksi ajassa ja paikassa, jolloin keskeiseksi nousee matka kontekstista toiseen ja kysymys siitä, mitä tekstien merkityksille tällä matkalla tapahtuu. Tämä näkökulma kontekstiin on erityisen hedelmällinen nyt, kun globalisaation myötä tekstien ja tekstin osien liikkuvuus maasta ja maanosasta toiseen on yleistynyt. Esimerkkinä Blommaert esitti kuvan japanilaisessa metrossa olleesta ilmoituksesta, jossa keskellä japaninkielistä tekstiä lukee yksittäinen englanninkielinen sana *open*. Sanan esiintyminen tässä kontekstissa herättää kysymyksiä siitä, mikä on sen merkitys ja funktio ja miksi se on liitetty täysin japaninkieliseen ilmoitukseen. Tällaisten liikkuvien tekstien tutkimukseen pelkkä lingvistiikka ei tarjoa riittäviä välineitä, vaan vastausten löytämiseksi sitä on täydennettävä yhteiskunnalliset näkökulmat huomioon ottavalla tutkimuksella. Blommaertin keskeinen pyrkimys onkin kehittää tutkimusta, joka yhdistää kielitieteen etnografiseen tutkimukseen ja yhteiskuntatieteisiin.

Yksi vastaus siihen, miksi kieliä, sanoja tai muita semioottisia resursseja lainataan kontekstista toiseen, on niiden indeksikaalinen funktio: semioottisilla resursseilla on aina myös esimerkiksi sosiaaliseen arvostukseen liittyviä metatason merkityksiä. Havainnollinen esimerkki on Blommaertin

esittelemä kuva japanilaisen suklaapuodin nimikyltistä, jossa lukee koukeroisin kirjaimin *Nina's Derrière*. Ranskankielisen sanan *derrière* ('takamus') käytön tarkoituksena on kaiketi ollut tuoda mukanaan tuulahdus luksusta, ranskalaista ilmapiiiriä ja nostaa näin myös Ninan suklaapuoti muiden tavallisten puotien yläpuolelle.

Myös normista poikkeavilla kirjoitusvoilla, joilla ei ehkä ensi näkemältä ole mitään sen erityisempää tarkoitusta, on omat indeksikaaliset merkityksensä. Vasta kun huomaa Antwerpenin rautatieaseman aitaan piirretyn graffitin *Colourz* »kirjoitusvirheen» toistuvan myös eteläafrikkalaisessa mainoskyltissä sekä rap-artisti Eminemin käyttämänä, alkaa selvitä, ettei z-kirjaimen käyttö s:n sijasta ole satunnainen virhe, vaan se voi olla esimerkiksi keino rakentaa alakulttuuri-identiteettiä.

Globalisaatio ja ihmisten sekä tekstien liikkuminen eivät kuitenkaan tuo mukanaan vain uusia mahdollisuuksia tavoitella sosiaalista arvostusta tai ilmaista tiettyä ryhmäidentiteettiä, vaan ne liittyvät olennaisesti myös yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon. Tällöin keskeiseksi nousee kysymys kompetenssista, siitä, mitä kielellisiä tai muita semioottisia resursseja kullakin on käytettävissään. Aina ei ole kyse valinnasta, vaan pakosta käyttä sitä, mitä on saatavilla. Kun Kiinassa valmistettu juomalista päätty Englannissa sijaitsevaan kiinalaiseen ravintolaan ja tarjoaa muun muassa sellaisia juomia kuin *iced coffce (iced coffee)* ja *iced red bean drlink (iced red bean drink)*, niin lähtöpaikassaan voimavarana pidetty resurssi osoittautuu määränpäässään pikemminkin puutteeksi. Nämä pienet esimerkit johdattavat meidät suurten kysymysten ääreen, kysymyksiin siitä, mitä ihmiset osaavat ja mitä heidän tulisi osata ja kenellä on mahdollisuuksia yltää asetettuihin vaatimuksiin. Blommaert painottaa, ettei globalisaatio ole sama joka puolella, vaan se on kerroksinen ja koskee

▷

eri ihmisiä ja eri maailman osia eri tavoin. Globalisaation tutkimuksessa on liiaksi keskitytty niin sanottuun eliittiglobalisaatioon, esimerkiksi rahan liikkeisiin tai Internetin merkitykseen kulttuurisen globalisaation jäädessä vähemmälle huomiolle. Tutkimuksessa tulisi enemmän paneutua globalisaatio-prosessin tuottamiin marginaaleihin ja uusiin yhteiskunnallisiin hierarkioihin.

KOMPETENSSI JA KONTEKSTIT

Seminaarin iltapäivän ohjelmassa oli aamun teoreettisemman keskustelun jälkeen data-sessio. Siirryimme apartheidin jälkeiseen Etelä-Afrikkaan tarkastelemaan paikallisten englannin kielen oppijoiden tuottamia tekstejä ja ratkomia harjoitustehtäviä. Oppilaiden joukosta erottui yksi ylitse muiden: tyttö, joka oli saanut tehtävistä arvosanaksi erinomainen. Meidän silmiimme tekstistä erottui lukuisia virheitä ja sitä oli vaikea luonnehtia erinomaiseksi. Muiden oppilaiden englannin kielen hallinta vaikutti omasta näkökulmastamme tätäkin selvästi puutteellisemmalla. Osa tehtävien täyttäjistä ei selvästikään ollut kyennyt seuraamaan tehtävänantoa. Näiden esimerkkien kautta Blommaert johdatti meidät pohtimaan kysymystä kielenkäytön normatiivisuudesta, siitä, mikä missäkin kontekstissa on »oikein» tai »väärin», mikä on virhe ja kenellä oikeastaan on tai tulisi olla oikeus määritellä, mikä on oikeanlaista tai tarpeeksi hyvää kieltä. Olennaista on ottaa huomioon myös se, mihin tarkoituksiin kieltä käytetään. Esimerkkimme Etelä-Afrikassa englannin kielellä sinänsä on markkina-arvoa, ja se mikä meidän näkökulmastamme vaikuttaa »huonolta englannilta» voi tässä kontekstissa olla arvokas sosiaalinen resurssi ja esimerkiksi keino nousta yhteiskunnallisessa hierarkiassa. Se, mitä arvoa tällä resurssilla

on tämän kontekstin ulkopuolella, paikoissa joissa hyväksyttävälle kielenkäytölle ja kompetenssille on asetettu erilaiset normit, on kuitenkin toinen kysymys.

Blommaertin mukaan kompetenssista keskusteltaessa jako pelkästään syntyperäisiin ja ei-syntyperäisiin kielenpuhujiin on yksinkertaistava. Normatiivisuutta ja kompetenssia määriteltäessä on keskeistä ottaa huomioon kysymykset siitä, mitä kielellisiä resursseja ihmisillä on, mitä he tarvitsevat ja tahtovat ja mitä resursseja heidän on mahdollista saada kussakin kontekstissa. Kompetenssissa on kysymys aina myös identiteetistä, eli siitä millaisia identiteettejä ihmisille tietynlaisten resurssien käyttäjinä rakentuu.

Päivän päätyttyä oli helppo ymmärtää Blommaertin esittämä näkemys moniteisen kielentutkimuksen tarpeellisuudesta sekä hänen ajatuksensa siitä, että »[s]inällään yksinkertaista ilmiötä — ihmisten puhetta ja kirjoitusta, kielenkäyttöä tiettyihin tarkoituksiin — ei voi pitää itsestään selvästi annettuna, eikä analyysi voi alkaa vasta silloin, kun ihmiset avaavat suunsa. Sen on alettava jo paljon aiemmin.» (Blommaert 2005: 67; käännös KK & PV.) ■

KATI KAUPPINEN

PIIA VARIS

Sähköpostit: *khkauppi@jyu.fi*

pivaris@jyu.fi

LÄHTEET

- BLOMMAERT, JAN 2001: Investigating narrative inequality: African asylum seekers' stories in Belgium. – *Discourse & Society* 12 (4) s. 413–449.
- 2005: *Discourse: A critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.